

Η ενσωμάτωση των
προσφύγων στο
εκπαιδευτικό σύστημα
στην Ελλάδα:
Πολιτική και διαχείριση
σε «κινούμενη άμμο»

Ντία Αναγνώστου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Κύρια
Ερευνήτρια, ΕΛΙΑΜΕΠ

Μαρίνα Νικόλοβα

Βοηθός Ερευνήτρια, ΕΛΙΑΜΕΠ

Οκτ. 2017

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Νο 84/2017

Copyright © 2017

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)¹

Λεωφ. Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα

Τηλ: (+30) 210 7257110-1, fax: (+30) 210 7257114,

e-mail: eliamep@eliamep.gr,

url: www.eliamep.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Κείμενο Εργασίας Νο 84/2017

Η ενσωμάτωση των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα: Πολιτική και διαχείριση σε «κινούμενη άμμο»

Ντία Αναγνώστου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο,
Κύρια Ερευνήτρια, ΕΛΙΑΜΕΠ

Μαρίνα Νικόλοβα, Βοηθός Ερευνήτρια, ΕΛΙΑΜΕΠ

¹ Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

Βιογραφικά Συγγραφέων:

Η **Ντία Αναγνώστου** είναι ερευνήτρια στο ΕΛΙΑΜΕΠ και Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, Πάντειο Πανεπιστήμιο (από τον Ιανουάριο του 2013). Τελείωσε το διδακτορικό της το 1999 στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κορνέλ στις ΗΠΑ, με ειδίκευση στη συγκριτική πολιτική και στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Το 1999-2000 ήταν post-doctoral fellow στο Πρόγραμμα Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πρίνστον, και το 2000-2001 Jean Monnet Fellow στο Robert Schuman Center του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας. Την περίοδο 2005-2012 ήταν λέκτορας συγκριτικής πολιτικής στο Τμήμα Βαλκανικών και Σλαβικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Θεσσαλονίκης, και το 2010-2012 ήταν υπότροφος Marie Curie της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Τμήμα Νομικής του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας. Από το 2004 μέχρι σήμερα είναι επιστημονική συνεργάτιδα του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ). Έχει επίσης διδάξει στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, και στο Πανεπιστήμιο της Σιένας στην Ιταλία. Τα ερευνητικά πεδία της είναι η συγκριτική πολιτική με έμφαση την περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, μειονότητες και εθνικισμός. Τα τελευταία χρόνια ειδικεύεται ερευνητικά σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων από μία διεπιστημονική προσέγγιση μεταξύ νομικής και πολιτικής επιστήμης. Το επιστημονικό της έργο έχει δημοσιευτεί σε ξενόγλωσσα βιβλία και σε περιοδικά με κριτές όπως West European Politics, Southeast European Society and Politics, International Journal of Human Rights, European Public Law, και Canadian Journal of Law and Society, μεταξύ άλλων.

Η **Μαρίνα Νικόλοβα** αποφοίτησε από το Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου και ολοκλήρωσε το μεταπτυχιακό της στη πολιτιστική διαχείριση στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Συνεργάζεται με το ΕΛΙΑΜΕΠ από το 2007 ως βοηθός ερευνήτρια σε προγράμματα σχετικά με την μετανάστευση. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια εργάστηκε στα ερευνητικά προγράμματα: Μεταχείριση των Υπηκόων Τρίτων Χωρών στα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2011-2012), FRIM – Η Κατάσταση των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων των Παράτυπων Μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Πρόσβαση στην Υγεία (2010), IDEA – Οι χώρες της Μεσογείου και της Ανατολικής Ευρώπης ως νέοι μεταναστευτικοί προορισμοί (2007-2009). Από το 2010 είναι βοηθός εθνικού συντονιστή στον ιστοχώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης των Μεταναστών. Έχει κάνει σχετικές με τα αντικείμενα της έρευνας δημοσιεύσεις.

Περίληψη:

Σκοπός του παρόντος κειμένου είναι να κάνει μια καταγραφή της εμπειρίας κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του προγράμματος του ΥΠΠΕΘ για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων και μεταναστών στα σχολεία. Αναλύει τα προβλήματα και τα κενά που εμφανίστηκαν, και διατυπώνει μια σειρά από συστάσεις, με βάση την εμπειρία και καλές πρακτικές από την Ελλάδα και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Στο επόμενο μέρος αυτού του κειμένου, περιγράφεται συνοπτικά το σχέδιο του ΥΠΠΕΘ του 2016 για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων. Λαμβάνοντας υπόψη και την Έκθεση αξιολόγησης του σχεδίου από τον Ιούνιο 2017, την οποία εκπόνησε το ίδιο το Υπουργείο, επισημαίνονται οι αλλαγές που περιλαμβάνει το αναμορφωμένο σχέδιο εκπαίδευσης για το σχολικό έτος 2017-2018.

Το κείμενο αυτό συντάχθηκε με αφορμή την οργάνωση συζήτησης που διοργανώθηκε στο ΕΛΙΑΜΕΠ, τον Ιούνιο του 2017, και στο οποίο συμμετείχαν εκπρόσωποι του ΥΠΠΕΘ, εκπαιδευτικοί, και εκπρόσωποι μη-κυβερνητικών οργανώσεων.

Λέξεις Κλειδιά:

Προσφυγική κρίση, Εκπαίδευση των προσφύγων, Καλές πρακτικές στην εκπαίδευση των προσφύγων, ένταξη παιδιών προσφύγων, Refugee crisis, refugee education, good practices in refugee education, integration of refugee children

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....	5
2. Περιγραφή του προγράμματος ένταξης των προσφύγων στην εκπαίδευση.....	7
3. Αποτίμηση του πρώτου χρόνου λειτουργίας του προγράμματος για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία.....	9
4. Εμπειρία ευρωπαϊκών κρατών και καλές πρακτικές.....	12
5. Συστάσεις πολιτικής και αναθεωρημένοι στόχοι.....	14
5.1 Μέτρα σχετικά με την ετοιμότητα των σχολείων να δεχτούν τα παιδιά	14
5.2 Μέτρα για την προετοιμασία των εκπαιδευτικών	15
Καλές πρακτικές:.....	17

Η ενσωμάτωση των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα: Πολιτική και διαχείριση σε «κινούμενη άμμο»

1. Εισαγωγή

Με τη μεγάλη εισροή μεταναστευτικών πληθυσμών κατά την περίοδο 2015-2016 και μετά, οι ελληνικές αρχές και οι τοπικές κοινωνίες βρέθηκαν αντιμέτωπες με την τεράστια πρόκληση να διαχειριστούν την υποδοχή και τη φιλοξενία – προσωρινή ή μόνιμη – σημαντικού αριθμού μεταναστών και προσφύγων. Πέρα από την καταγραφή του νεοεισερχόμενου πληθυσμού, οι αρχές έπρεπε να μεριμνήσουν άμεσα για τη στέγαση, την τροφή, και την ιατρική φροντίδα αυτών των ανθρώπων. Βασική και άμεση ανάγκη δημιουργήθηκε και στον τομέα της εκπαίδευσης, δεδομένου ότι αρκετές χιλιάδες μεταξύ των νεοεισερχόμενων ήταν παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Για το έτος 2016-2017, το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΠΕΘ) συνέταξε και υλοποίησε σχέδιο για την ενσωμάτωση των παιδιών έως 15 ετών στο σύστημα εκπαίδευσης, και για τη δημιουργική απασχόληση παιδιών σε νηπιακή και προ-νηπιακή ηλικία μέσα στις δομές φιλοξενίας.

Ξεκινώντας από την αδιαπραγμάτευτη αρχή ότι κάθε παιδί έχει δικαίωμα και υποχρέωση να πάει σχολείο, το ΥΠΠΕΘ έχει καταβάλει προσπάθειες να εντάξει όλα τα παιδιά σε σχολικές τάξεις. Για δεύτερη χρονιά φέτος τα παιδιά των προσφύγων θα συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στις απογευματινές ζώνες των σχολείων. Το Υπουργείο εφαρμόζει ένα αναμορφωμένο σχέδιο για την ενσωμάτωσή τους βάσει και του απολογισμού από την περσινή χρονιά. Σκοπός του παρόντος κειμένου είναι να κάνει μια καταγραφή της εμπειρίας κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του προγράμματος του ΥΠΠΕΘ για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων και μεταναστών στα σχολεία. Αναλύει τα προβλήματα και τα κενά που εμφανίστηκαν, και διατυπώνει μια σειρά από συστάσεις, με βάση την εμπειρία και καλές πρακτικές από την Ελλάδα και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Η εκτίμηση του αριθμού των παιδιών των προσφύγων που βρίσκονται στην Ελλάδα είναι δύσκολη, κυρίως λόγω της αβεβαιότητας και της συνεχούς κινητικότητάς τους εντός και εκτός της χώρας. Το Μάρτιο του 2017, το Υπουργείο Παιδείας συνέλεξε και επεξεργάστηκε στοιχεία από δική του καταγραφή, από την Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ, από εκθέσεις του Συνηγόρου του

Παιδιού/Συνηγόρου του Πολίτη και από τη UNICEF. Σύμφωνα με αυτά, υπολογίζεται ότι 8.000 - 8.500 παιδιά 4-15 ετών (στα οποία απευθύνεται η υποχρεωτική εκπαίδευση, προσχολική και σχολική) ζουν σε 40 Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων (ΚΦΠ). Επιπλέον, 8.036 παιδιά (0-18 ετών) ζουν εκτός ΚΦΠ, σε δομές και διαμερίσματα που διαχειρίζεται η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ. Πολλά από αυτά τα παιδιά ενδέχεται να έχουν ήδη μετεγκατασταθεί (relocation) ή να πρόκειται να μετεγκατασταθούν σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα και δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί το διάστημα που θα μείνουν στην Ελλάδα. Ο αριθμός των παιδιών που διαμένουν σε καταλήψεις αλληλεγγύης, φιλοξενία, αυτοστέγαση, και αλλού, παραμένει άγνωστος. Συνολικά, το ΥΠΠΕΘ υπολογίζει ότι περίπου 7.700 παιδιά σε ηλικίες δημοτικού και γυμνασίου (6-15 ετών) συν 2.000 παιδιά προσχολικής ηλικίας (4-5) ζουν σε ΚΦΠ και σε δομές ελεγχόμενες από την Ύπατη Αρμοστεία. Επίσης, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ εκτιμά ότι περίπου 2.000 ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν τοποθετηθεί ή πρόκειται να μεταφερθούν σε δομές φιλοξενίας. Είναι στην πλειονότητά τους άνω των 14 ετών και προέρχονται κυρίως από το Πακιστάν, το Αφγανιστάν, και τη Συρία.

Σύμφωνα με την εμπειρία σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μπορούμε να προσδιορίσουμε τρεις προτεραιότητες για να επιτευχθεί η έγκαιρη ένταξη των παιδιών στο κανονικό πρόγραμμα των σχολείων: πρώτον, τη στήριξη των παιδιών των προσφύγων ούτως ώστε να προλάβουν τους συμμαθητές τους στα μαθήματα. Δεύτερον, την ενασχόλησή τους με αθλήματα και εξωσχολικές δραστηριότητες, ώστε να μην αποκλειστούν από τη σχολική κοινότητα. Τρίτον, μεγάλη σημασία σε όλη τη διαδικασία έχει η συνεχής αξιολόγηση της εφαρμογής των δράσεων, ώστε να υπάρχει πραγματική εκτίμηση της κατάστασης και βάση για την περαιτέρω προσαρμογή των εργαλείων και ενδεχομένως και των στόχων. Η εμπειρία ευρωπαϊκών χωρών αναδεικνύει ως μεγάλης σημασίας το ρόλο του μέντορα και την διδασκαλία της γλώσσας της χώρας υποδοχής. Εξίσου σημαντικά είναι η επικοινωνία των εκπαιδευτικών με τους γονείς πρόσφυγες και η συμμετοχή τους στην σχολική ζωή των παιδιών τους, καθώς και η θετική ενεργοποίηση της τοπικής κοινότητας γύρω από το σχολείο. Στόχος είναι η δημιουργία ενός θετικού κλίματος αποδοχής που θα ενισχύσει την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στις σχολικές δραστηριότητες, την κοινωνικοποίησή τους και την αμοιβαία αποδοχή.

Στο επόμενο μέρος αυτού του κειμένου, περιγράφεται συνοπτικά το σχέδιο του ΥΠΠΕΘ του 2016 για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων. Λαμβάνοντας υπόψη και την Έκθεση αξιολόγησης του σχεδίου από τον Ιούνιο 2017, την οποία εκπόνησε το ίδιο το Υπουργείο, επισημαίνονται οι αλλαγές που περιλαμβάνει το αναμορφωμένο σχέδιο εκπαίδευσης για το σχολικό έτος 2017-2018. Τα τελευταία δύο μέρη αυτού του κειμένου παρουσιάζουν καλές πρακτικές από άλλες χώρες, και διατυπώνουν συμπεράσματα και συστάσεις πολιτικής.

2. Περιγραφή του προγράμματος ένταξης των προσφύγων στην εκπαίδευση

Με απόφαση του ΥΠΠΕΘ, την άνοιξη του 2016 συγκροτήθηκε επιτροπή, στην οποία ανατέθηκε η διαχείριση του θέματος της εκπαίδευσης των παιδιών των προσφύγων με συντονιστή τον Ιωάννη Παντή, Γενικό Γραμματέα ΥΠΠΕΘ. Επιπλέον, με απόφαση του ΥΠΠΕΘ συγκροτήθηκαν άλλες δύο επιτροπές: μια επιστημονική και μια καλλιτεχνική. Η επιστημονική επιτροπή ανέλαβε να εκπονήσει μια μελέτη σχετικά με τα δεδομένα, τις ανάγκες και τις προτάσεις για ένα σχέδιο δράσης σχετικό με την ενσωμάτωση των προσφυγόπουλων στο εκπαιδευτικό σύστημα κατά το σχολικό έτος 2016-2017 με επικεφαλής την Καθηγήτρια Λίνα Βεντούρα. Μέσα σε τρεις μήνες η επιτροπή αυτή ετοίμασε και δημοσίευσε την έκθεση με τα στοιχεία και τις προτάσεις της, η οποία λειτούργησε ως σχέδιο δράσης για το σχολικό έτος 2016-2017. Το σχέδιο έγινε δεκτό και από τον Ιούνιο του 2016 οργανώθηκε σταδιακά ο συντονιστικός μηχανισμός στο Υπουργείο Παιδείας με την συγκρότηση της Ομάδας Διαχείρισης, Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης των Προσφύγων. Το σχέδιο εφαρμόστηκε σε δύο στάδια: πρώτον, το καλοκαίρι του 2016, οργανώθηκαν καλλιτεχνικές δράσεις στα κέντρα υποδοχής των προσφύγων. Και, δεύτερον, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2016-2017, ξεκίνησαν καθημερινά στα σχολεία της χώρας απογευματινά μαθήματα επί τέσσερις ώρες στα Ελληνικά, Αγγλικά, μαθηματικά, καλλιτεχνικές δράσεις, κτλ., με στόχο την ένταξη των προσφυγόπουλων στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Το σχέδιο για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στην εκπαίδευση θεσμοθέτησε δυο σημαντικές πρωτοβουλίες – τη δημιουργία Δομών Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΔΥΕΠ) και τον ρόλο του Συντονιστή Εκπαίδευσης προσφύγων (ΣΕΠ) στα Κέντρα φιλοξενίας προσφύγων. Η λειτουργία των ΔΥΕΠ εντάχθηκε στις απογευματινές ώρες λειτουργίας των δημόσιων σχολείων, τα οποία βρίσκονται σε μια ακτίνα γύρω από τις περιοχές, όπου έχουν δημιουργηθεί τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων. Στα ΔΥΕΠ διορίστηκαν εκπαιδευτικοί από τον γενικό πίνακα αναπληρωτών, οι οποίοι όμως δεν είχαν τα απαραίτητα προσόντα για να διδάξουν σε τάξεις με παιδιά τα οποία δεν ξέρουν καθόλου Ελληνικά. Ενώ οι εκπαιδευτικοί αυτοί δεν είχαν ούτε τις δεξιότητες και τις γνώσεις να διαχειριστούν παιδιά από ευάλωτες ομάδες, μόνο λίγοι από αυτούς παρακολούθησαν τα σεμινάρια που έγιναν από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής ανέλαβε να ετοιμάσει τα βιβλία, τα εκπαιδευτικά εγχειρίδια και την εκπαιδευτική πλατφόρμα στο διαδίκτυο για την στήριξη των εκπαιδευτικών με το απαραίτητο υλικό διδασκαλίας και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Το αποτέλεσμα για το σχολικό έτος 2016-2017 σε αριθμούς, σύμφωνα με τον απολογισμό της Επιστημονικής Επιτροπής του ΥΠΠΕΘ, δείχνει ότι μέχρι τον Απρίλιο 2017 λειτούργησαν 111 ΔΥΕΠ με 145 τμήματα, τα οποία κάλυψαν 37 Κέντρα φιλοξενίας προσφύγων (ΚΦΠ) σε όλη την χώρα εκτός από τα νησιά. Στα ΔΥΕΠ φοίτησαν 2.643 μαθητές σχολικής ηλικίας (στο δημοτικό και στο γυμνάσιο). Το σχέδιο δράσης του ΥΠΠΕΘ υλοποιήθηκε σε συνεργασία με συναρμόδια υπουργεία (π.χ. το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, το Υπουργείο Υγείας με το ΚΕΕΛΠΝΟ που είναι υπεύθυνο για τους εμβολιασμούς των παιδιών), καθώς και με την στήριξη των δήμων και των περιφερειών, των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, του Συνηγόρου του Παιδιού, Διεθνών Οργανισμών (Διεθνή

Οργανισμό Μετανάστευσης, Ύπατη Αρμοσσία, UNICEF), αλλά και μη-κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ).

Στην έκθεση του ΥΠΠΕΘ για την αποτίμηση της κατάστασης κατά την διάρκεια του σχολικού έτους 2016-2017, η εκπαιδευτική επιτροπή περιγράφει τις υπάρχουσες δομές και την υλικο-τεχνική υποδομή. Περιγράφει επίσης και το διαθέσιμο ανθρώπινο κεφάλαιο, δηλαδή τους ανθρώπους που απασχολούνται είτε έμμισθα είτε εθελοντικά από ΜΚΟ στην Ελλάδα σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες σχετικά με τα παιδιά εκτός και εντός των δομών φιλοξενίας. Στην έκθεση γίνεται λεπτομερής περιγραφή των δομών φιλοξενίας στη χώρα και εκτιμάται η καταλληλότητα των χώρων εντός των δομών, γίνεται αναφορά στους φορείς που διοργανώνουν δραστηριότητες για τα παιδιά και παρέχονται στοιχεία για τις δράσεις που εκπονήθηκαν για τα παιδιά και για τους ενήλικες. Στην συνέχεια, η έκθεση διατυπώνει προτάσεις για δράσεις ψυχοκοινωνικής και εκπαιδευτικής στήριξης για τα παιδιά. Ως σημαντικότερα θέματα αναφέρονται η αναζήτηση τρόπων χρηματοδότησης για την κάλυψη των αναγκών, πιθανές συνεργασίες και συντονισμός, όπως και εναλλακτικά σενάρια για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων (αυτά χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: τα παιδιά έως 7 ετών, τα παιδιά σε σχολική ηλικία από 7 έως 14, και οι έφηβοι).

Πέρα από το σχέδιο που εφάρμοσε το ΥΠΠΕΘ, το καλοκαίρι του 2017, τουλάχιστον δυο οργανώσεις – η ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση και η ΜΚΟ CIVIS PLUS, υλοποίησαν εκπαιδευτικά προγράμματα σε δημοτικά σχολεία του Δήμου Αθηναίων στα πλαίσια του προγράμματος Ανοιχτά Σχολεία, το οποίο χρηματοδοτείται από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

3. Αποτίμηση του πρώτου χρόνου λειτουργίας του προγράμματος για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία

Το καλοκαίρι του 2016, σε μια δύσκολη και ιδιαίτερα ρευστή συγκυρία, το ΥΠΠΕΘ και η επιτροπή που συγκροτήθηκε διαμόρφωσαν ένα επιστημονικά τεκμηριωμένο σχέδιο δράσης για την ενσωμάτωση των παιδιών των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα. Κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του, τα μέλη της επιστημονικής επιτροπής που συνέταξε το σχέδιο θεωρούν ότι πέτυχε σε ένα βαθμό την επιστροφή των παιδιών αυτών σε μια ψυχο-κοινωνική ομαλότητα. Ταυτόχρονα, ο πρώτος χρόνος της εφαρμογής του έδειξε ότι το σχέδιο αυτό δεν είχε προβλέψει όλες τις παραμέτρους για να επιτευχθεί η εισαγωγή των παιδιών στα σχολεία. Σε συνάντηση με τους αρμόδιους επί του θέματος εκπροσώπους των φορέων (reflection group), η οποία διεξήχθη στις 12 Ιουνίου του 2017 στα γραφεία του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), έγινε μια γόνιμη συζήτηση για τις ανάγκες και τα κενά που προέκυψαν, εν όψει και των αλλαγών που σχεδιάζονταν για το δεύτερο χρόνο.

Μία πρώτη μεγάλη αδυναμία που διαπιστώθηκε ήταν η έλλειψη προετοιμασίας των εκπαιδευτικών που προσλήφθηκαν για να υλοποιήσουν το μορφωτικό πρόγραμμα, μια έλλειψη η οποία είχε ορατές και δυσμενείς συνέπειες στην πορεία. Δεν έγινε η απαραίτητη και προσχεδιασμένη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών για να αποκριθούν στις ειδικές προκλήσεις του εγχειρήματος, όπως να διδάξουν τα ελληνικά ως ξένα γλώσσα, να δουλέψουν με παιδιά τα οποία δεν είχαν παρακολουθήσει σχολείο τα δυο προηγούμενα χρόνια (ή και περισσότερο), αλλά και με παιδιά τα οποία δεν είχαν πάει ποτέ σε σχολείο. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί που ανέλαβαν τη διδασκαλία στις απογευματινές τάξεις των ΔΥΕΠ δεν ήταν καταρτισμένοι να εργαστούν σε τάξεις με ξενόγλωσσα παιδιά, ούτε και είχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες συμβουλευτικής ή σε μετεκπαίδευση σχετικά με την διαχείριση της διαφορετικότητας στην τάξη. Συνολικά, η έλλειψη προετοιμασίας και καταλληλότητας πολλών εκπαιδευτικών είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση αισθήματος ματαιότητας και τη διαρροή εκπαιδευτικών σε άλλες θέσεις.

Έχοντας κατανοήσει το σημαντικό αυτό κενό, οι αρμόδιοι του ΥΠΠΕΘ σχεδιάζουν για το χρόνο αυτό (2017-2018) να εφαρμόσουν διαφορετική στρατηγική όσον αφορά την πρόσληψη των εκπαιδευτικών για τις τάξεις υποδοχής, οι οποίες πρόκειται να λειτουργήσουν σε πρωινές ζώνες. Πιθανότατα οι τάξεις υποδοχής θα λειτουργήσουν σε επιλεγμένα δημοτικά σχολεία και γυμνάσια, ενώ θα συνεχιστεί η διδασκαλία στα απογευματινά ΔΥΕΠ σε άλλα σχολεία. Είναι απαραίτητο να γίνουν σεμινάρια για τους εκπαιδευτικούς που θα αναλάβουν τις τάξεις με παιδιά προσφύγων και να τους δοθεί η δυνατότητα να συζητήσουν για συγκεκριμένα θέματα που τους απασχολούν και για τα οποία θα μπορούν και οι ίδιοι να θέσουν τα ερωτήματά τους. Όπως επισημάνθηκε στη συνάντηση-συζήτηση στο ΕΛΙΑΜΕΠ τον Ιούνιο του 2017, πέρα από τους οικονομικούς περιορισμούς, η δυσκολία στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών δεν είναι στο πώς να τους μεταδώσεις τις απαραίτητες γνώσεις. Ακόμη πιο δύσκολο είναι το πώς να τους εμπνεύσεις και να τους παροτρύνεις

να υιοθετήσουν μια θετική στάση και μια ανοιχτή αντίληψη, η οποία να είναι συμβατή και υποστηρικτική για ένα διαπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον.

Ένα ζήτημα που σχετίζεται με την έλλειψη προετοιμασίας των εκπαιδευτικών για τις τάξεις υποδοχής παιδιών προσφύγων ήταν η αρχική αδυναμία να αξιοποιήσει το ΥΠΠΕΘ την πλούσια εμπειρία που είχε ήδη αποκομίσει από τα χρόνια λειτουργίας των διαπολιτισμικών σχολείων. Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής έχει ήδη συγκεντρώσει το πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό των προγραμμάτων των διαπολιτισμικών σχολείων σε μία διαδικτυακή πλατφόρμα. Στόχος του ΥΠΠΕΘ είναι να συστήσει ομάδες που θα αναδιοργανώσουν το υλικό αυτό (το οποίο απευθύνονταν σε παιδιά μεταναστών από τα Βαλκάνια και χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, με πολύ διαφορετικό προφίλ από αυτά των προσφύγων), ούτως ώστε να προσαρμοστεί και να αξιοποιηθεί στις τάξεις υποδοχής των παιδιών των προσφύγων. Στις τάξεις αυτές, θα μπορούσαν επίσης να αξιοποιηθούν οι εκπαιδευτικοί που έχουν πλούσια εμπειρία από τα διαπολιτισμικά σχολεία. Ωστόσο, το υπάρχον σύστημα πρόσληψης και τοποθέτησης εκπαιδευτικών στην Ελλάδα δεν επιτρέπει να τοποθετηθούν εκεί όπου υπάρχουν οι αντίστοιχες ανάγκες.

Μία δεύτερη αδυναμία που επισημάνθηκε κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του προγράμματος του ΥΠΠΕΘ για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία ήταν η απουσία οποιασδήποτε πρόβλεψης και σχεδίου για την εμπλοκή των γονέων τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Με αυτό το δεδομένο, δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι υπήρχαν σημαντικές διαρροές μαθητών κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Ένας βασικός παράγοντας που εμπόδισε την επικοινωνία των εκπαιδευτικών με τους γονείς των παιδιών και τις οικογένειές τους ήταν η έλλειψη διερμηνέων στα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων και στα σχολεία. Μη κυβερνητικοί φορείς όπως ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης και η Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ οργάνωσαν κάποιες δράσεις ενημέρωσης των γονέων για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, και τους κανόνες που ακολουθούν τα σχολεία στην Ελλάδα, μεταξύ άλλων. Ωστόσο, η ρευστή και αβέβαιη κατάσταση των προσφύγων σχετικά με το μέρος και τη χώρα οριστικής εγκατάστασής τους, καθώς και η συνεχιζόμενη κινητικότητα τους, λειτούργησαν ανασταλτικά. Συνέβαλαν στη μη τακτική παρακολούθηση των μαθημάτων και σε σημαντικές σχολικές διαρροές κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Είναι ευρεία η αντίληψη μεταξύ μιας μερίδας των μαθητών προσφύγων ότι εάν η χώρα δεν είναι ο προσχεδιασμένος ή ο τελικός προορισμός τους, τότε δεν έχουν λόγο να μετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, ούτε και να μάθουν την γλώσσα.

Ίσως το πιο σοβαρό και δυσεπίλυτο πρόβλημα που εμποδίζει την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία αλλά και στην ελληνική κοινωνία ευρύτερα, είναι οι αντιστάσεις και αντιδράσεις – σε κάποιες περιπτώσεις – της τοπικής κοινωνίας. Η ενεργή και θετική στάση των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης να προάγει την ένταξή τους, σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς και τοπικές κοινότητες, συμβάλλουν στο να εξουδετερωθούν οι αντιδράσεις αυτές, όπως έδειξε η εμπειρία από το Δήμο Αθηναίων. Όπως τονίστηκε και στη συζήτηση του ΕΛΙΑΜΕΠ, το κράτος πρέπει να παρέμβει δυναμικά στις περιοχές όπου οι τοπικές αντιδράσεις εμποδίζουν την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία, και να δοθεί μια ιδιαίτερη έμφαση σε αυτές τις περιοχές. Το ΥΠΠΕΘ πρέπει να στείλει εγκύκλιο στους διευθυντές ότι είναι υποχρεωμένοι να εγγράψουν τα παιδιά στα σχολεία.

Η έκθεση της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου συνοψίζει τα βασικά προβλήματα του σχεδίου του ΥΠΠΕΘ για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία κατά τον πρώτο χρόνο εφαρμογής του:

«Στην πράξη, στην πρώτη φάση εφαρμογής της επιχείρησης η κακή προετοιμασία, οι αντιστάσεις τοπικών κοινωνιών, η ακαταλληλότητα διδασκόντων, η έλλειψη ειδικού διδακτικού υλικού υποβάθμισε την παροχή εκπαίδευσης στα παιδιά των προσφύγων. Εκπαίδευση μέσα στους καταυλισμούς δεν μπορεί να παρέχεται παρά μόνο επικουρικά. Ούτε μπορεί να παρέχεται μόνο στις απογευματινές ώρες αλλά θα πρέπει να ενταχθεί στο κανονικό πρόγραμμα των σχολείων με ισορροπημένη διάχυση του μαθητικού πληθυσμού. Επιπλέον, ειδική μέριμνα πρέπει να δοθεί στα παιδιά άνω των 15 ετών.»

Τα εμπόδια στην υλοποίηση του προγράμματος του ΥΠΠΕΘ κατά τον πρώτο χρόνο ήταν και οργανωτικού χαρακτήρα. Για παράδειγμα, ένα βασικό ζήτημα είναι η μεταφορά των παιδιών από τις διάφορες δομές φιλοξενίας στα σχολεία και ζητήματα που ανέκυψαν σχετικά με τη δυνατότητα συνεργασίας του ΥΠΠΕΘ με ΜΚΟ σχετικά με το θέμα αυτό.

Λαμβάνοντας υπόψη τα κενά και τις ελλείψεις κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας, αλλά και τους περιορισμούς που εξακολουθούν να υπάρχουν, το ΥΠΠΕΘ έχει προχωρήσει σε μια αναμόρφωση του σχεδίου για την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία. Στην έκθεση αποτίμησης που έκανε το ΥΠΠΕΘ τον Ιούνιο του 2017, περιέχεται σειρά προτάσεων για το σχολικό έτος 2017-2018. Η βασική πρόταση είναι το έτος 2017-2018 να αντιμετωπιστεί ως μια ακόμα μεταβατική προ-ενταξιακή χρονιά. Η επιστημονική επιτροπή έχει προτείνει εναλλακτικά σενάρια ανάλογα με το πως διαμορφωθεί η κατάσταση των προσφύγων που μετακινούνται στην ενδοχώρα, και αυτών που ετοιμάζονται να μετεγκαταστηθούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Τα παιδιά προχωράνε με διαφορετικό ρυθμό στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, ενώ δεν έχει γίνει εκτίμηση σχετικά με τις γνώσεις τους στα βασικά εκπαιδευτικά αντικείμενα. Επομένως, ο στόχος της ένταξής τους στις κανονικές σχολικές τάξεις σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης χρειάζεται να αντιμετωπιστεί με ευελιξία.

4. Εμπειρία ευρωπαϊκών κρατών και καλές πρακτικές

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζουμε και αναλύουμε στρατηγικές και πρακτικές ένταξης των παιδιών των προσφύγων στην εκπαίδευση, αντλώντας από την εμπειρία της Ελλάδας, αλλά και άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την υποδοχή μεταναστών και προσφύγων. Καταρχήν, η τακτοποίηση του νομικού καθεστώτος, η στέγαση, η εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής, η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και στην εκπαίδευση στη βάση της αρχής της μη διάκρισης, η συμμετοχή στην αγορά εργασίας (όπως και η αναγνώριση των προσόντων και αξιολόγηση δεξιοτήτων), η συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες, αποτελούν όλα βασικές προϋποθέσεις για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών και των προσφύγων.

Σχετικά με την ένταξη και την εκπαίδευση μεταναστών στην Ελλάδα, έχουν εφαρμοστεί τα εξής προγράμματα: 1) το πρόγραμμα Πολύδρομο για την προώθηση της διγλωσσίας, μέσα από το οποίο αναπτύχθηκε και το Ελληνο-Αραβικό project, 2) το πρόγραμμα ΔΙΑΠΟΛΙΣ που υιοθέτησε μια ολιστική προσέγγιση και διερεύνησε όλες τις πτυχές του θέματος: τάξεις υποδοχής, ελληνομάθεια, διαπολιτισμική επικοινωνία, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, μητρική γλώσσα μαθητών, ψυχολογική υποστήριξη, σχολείο και κοινότητα, εκπαιδευτικές επισκέψεις μαθητών, αξιολόγηση 3) το πρόγραμμα της ΜΚΟ Αντιγόνη «Schools for Change – άτυπες εκπαιδευτικές δραστηριότητες στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για παιδιά στο δημοτικό και στο γυμνάσιο».

Στην ανασκόπηση των σχετικών δράσεων και των προγραμμάτων που έχουν υλοποιηθεί στην Ελλάδα δεν μπορούμε να μην θα αναφερθούμε στα Κυριακάτικα σχολεία μεταναστών στην Αθήνα και στον Πειραιά και σε παρόμοιου τύπου «κυριακάτικα» σχολεία σε άλλες περιοχές της χώρας. Τα σχολεία αυτά λειτουργούν συστηματικά εδώ και χρόνια και προσφέρουν, σε εθελοντική βάση, μαθήματα γλώσσας σε ενηλίκους μετανάστες. Ταυτόχρονα, μέσα στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα είναι ενταγμένα τα διαπολιτισμικά σχολεία για τα παιδιά των μεταναστών και των προσφύγων σε σχολική ηλικία τα οποία ξεκίνησαν να λειτουργούν το 1996. Όταν πρωτολειτούργησαν τα διαπολιτισμικά σχολεία, επίσης αντιμετώπισαν το πρόβλημα της έλλειψης κατεύθυνσης και στόχου για τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν σε αυτά. Ωστόσο, με το πέρασμα του χρόνου και την εμπειρία που αποκόμισαν, οι διευθυντές μόνοι τους προσδιόρισαν τον στόχο αυτών των σχολείων ως μεταβατικά σχολεία, τα οποία προετοιμάζουν τους μαθητές να ενταχθούν στα κανονικά σχολεία της περιοχής όπου διαμένουν.

Οι καλές πρακτικές από άλλες ευρωπαϊκές χώρες αφορούν κυρίως προγράμματα mentoring και διδασκαλίας της γλώσσας της χώρας υποδοχής, τα οποία στηρίζονται στη συμμετοχή και της ευρύτερης κοινότητας στην εκπαιδευτική διαδικασία. Για παράδειγμα, μεγαλύτεροι σε ηλικία μαθητές αναλαμβάνουν να ασχολούνται μια ώρα την εβδομάδα με τα παιδιά ή μέλη της τοπικής κοινότητας εθελοντικά προσφέροντας από τον χρόνο τους. Μέσα από τις καλές πρακτικές και τις εκθέσεις βγάζουμε κάποια συμπεράσματα στο πως να προάγουμε πιο αποτελεσματικά την ενσωμάτωση των παιδιών των προσφύγων στην εκπαίδευση.

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Fundamental Rights Agency για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων, η οποία δημοσιεύτηκε το Μάιο 2017, οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αρχές σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αναφορικά με την ένταξη των παιδιών των μεταναστών και των προσφύγων στα σχολεία είναι παρόμοιες με αυτές που αντιμετωπίζουμε και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υπάρχουν τρεις προτεραιότητες που ορίζονται όσο αφορά στην εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων :

- Να ενταχθούν όσο πιο νωρίς γίνεται τα παιδιά των προσφύγων στο κανονικό πρόγραμμα στα σχολεία
- Να καταφέρει το σχολικό σύστημα να τα εντάξει ούτως ώστε να προλάβουν τους συμμαθητές τους στα μαθήματα, και να έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν τις ικανότητές τους
- Να προωθηθεί ο διαπολιτισμικός διάλογος και η συμμετοχή των παιδιών των προσφύγων σε πολιτιστικές δραστηριότητες όπως αθλήματα, πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες που να ταιριάζουν με τις ηλικίες τους.

Σημαντική είναι η αξιολόγηση της εφαρμογής των δράσεων σε σχέση με τους στόχους, τα στατιστικά δεδομένα, οι δείκτες αξιολόγησης της προόδου των μαθητών και η ανάλυση, έτσι ώστε να μπορεί να σχεδιάζεται η περαιτέρω πορεία και να χτίζεται πάνω σε αυτό που ήδη έχει εφαρμοστεί και υπάρχει.

Οι έρευνες και η εμπειρία δείχνουν ότι η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού παιδιών με μεταναστευτική καταγωγή σε ένα σχολείο μειώνει τις επιδόσεις τους. Αντίθετα, όταν βρίσκονται ανάμεσα σε παιδιά με μεγαλύτερες φιλοδοξίες και καλύτερες επιδόσεις, η τάση είναι να βελτιώνουν και τις δικές τους σχολικές επιδόσεις. Όταν ένα παιδί μπαίνει σε μια τάξη με συνομήλικούς του, μετά από ένα χρόνο παρατηρείται πρόοδος στην εκμάθηση της γλώσσας, ενώ και ο δάσκαλος έχει την δυνατότητα και τον χρόνο να το βοηθήσει. Όμως αν υπάρχουν δύο ή περισσότερα παιδιά στην τάξη, τα οποία να έχουν δυσκολία με την γλώσσα, χρειάζεται κάποιος άλλος εκτός του δασκάλου να τα υποστηρίξει και να τα βοηθήσει (αναφέρεται ως learning support assistant) ώστε να μπορούν να προχωρήσουν και να μην εγκαταλείψουν το σχολείο. Αυτός ο learning support assistant μοιράζει τα παιδιά που χρειάζονται βοήθεια σε ομάδες που αλλάζουν κατά την διάρκεια του σχολικού έτους, καθώς μεταβάλλονται και τα επίπεδα γνώσης και οι ανάγκες των παιδιών.

5. Συστάσεις πολιτικής και αναθεωρημένοι στόχοι

Για να πετύχουμε την ένταξη των παιδιών των προσφύγων στην εκπαίδευση, ως βασική προϋπόθεση και για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, η εκπαιδευτική προσέγγιση πρέπει να επικεντρωθεί στους εξής άξονες:

- Εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά των προσφύγων
- Επικοινωνία με τους γονείς και εμπλοκή τους στην σχολική ζωή
- Συμμετοχή της τοπικής κοινότητας γύρω από το σχολείο, έτσι ώστε να υπάρχει μια θετική ατμόσφαιρα και αποδοχή, αλλά και στήριξη των παιδιών στις σχολικές δραστηριότητες και στην κοινωνικοποίησή τους.

Οι έρευνες που έχουν γίνει σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη δείχνουν ότι η πρόσβαση των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία εξαρτάται άμεσα από το πόσο έτοιμα είναι τα σχολεία να δεχτούν αυτά τα παιδιά. Προς αυτή την κατεύθυνση, οι δράσεις πρέπει να στοχεύουν στην προετοιμασία των εκπαιδευτικών, στην διαθεσιμότητα κατάλληλων εγχειριδίων εκμάθησης γλώσσας και άλλων μαθησιακών βοηθημάτων, στην επικοινωνία με τους γονείς των παιδιών, καθώς και στην δουλειά με την κοινότητα. Υπάρχει μια πλούσια συλλογή από πρακτικές και προτάσεις, οι οποίες μπορούν να είναι βοηθητικές για τα σχολεία και τις κοινότητες και να τους δώσουν κάποιες κατευθύνσεις. Σε μεγάλο βαθμό, η επιτυχία του εγχειρήματος επαφίεται στην καλή συνεργασία ανάμεσα στα σχολεία και τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς για την στήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας των παιδιών των προσφύγων, είτε είναι σχολικοί σύμβουλοι, είτε σύλλογοι γονέων, είτε οργανισμοί που στηρίζουν την εκπαίδευση των προσφύγων.

5.1 Μέτρα σχετικά με την ετοιμότητα των σχολείων να δεχτούν τα παιδιά

Από τα σημαντικότερα μέτρα είναι η ανάπτυξη ατομικών μαθησιακών σχεδίων που πρέπει να παρακολουθήσει αρχικά το κάθε παιδί. Για καλύτερα αποτελέσματα το κάθε σχολείο πρέπει να είναι σε θέση να μπορεί να εφαρμόσει δικές του στρατηγικές. Βασική προϋπόθεση για αυτή τη στρατηγική αποκέντρωσης και ευελιξίας είναι ότι υπάρχουν κάποιες προτάσεις και καλές πρακτικές, τις οποίες το σχολείο να έχει ως παραδείγματα ως προς το τι πρέπει να κάνει και για ποιο σκοπό. Πρέπει επίσης να έχει πρόσβαση σε στήριξη από οργανώσεις που ασχολούνται και έχουν την τεχνογνωσία να παράσχουν τη στήριξη που χρειάζεται. Για να πετύχει αυτό, πρέπει τα σχολεία ή οι εκπαιδευτικοί στις απογευματινές ζώνες να είναι ενημερωμένοι για την ύπαρξη συγκεκριμένων προγραμμάτων και για σχετικές χρηματοδοτήσεις. Πρέπει επίσης να γνωρίζουν σε ποιους ειδικούς ή σε ποιες οργανώσεις μπορούν να απευθυνθούν για να λύσουν ζητήματα ή προβληματισμούς που προκύπτουν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Μεταξύ των υποχρεώσεων των εκπαιδευτικών και των υπεύθυνων για τις απογευματινές ζώνες θα πρέπει να είναι η δημιουργία διαύλων επικοινωνίας με τους γονείς των παιδιών, έτσι ώστε να τους ενημερώνουν για την πρόοδο των παιδιών.

Χρειάζεται καλύτερη επικοινωνία και συντονισμός ανάμεσα στο ΥΠΠΕΘ και το Υπουργείο Μετανάστευσης. Πρέπει επίσης να γίνεται έγκαιρα η ενημέρωση και η στήριξη των σχολικών διευθυντών σχετικά με την επιλογή των σχολείων που θα στεγάσουν τις ΔΥΕΠ και τις τάξεις υποδοχής, όπως και σχετικά με τρέχοντα ζητήματα σε όλη την διάρκεια του σχολικού έτους.

5.2 Μέτρα για την προετοιμασία των εκπαιδευτικών

Η προετοιμασία των εκπαιδευτικών πρέπει να είναι συστηματική με στόχο την ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων, τη δουλειά στην τάξη και την εμπύχωση, ώστε οι εκπαιδευτικοί να μην χάνουν το κίνητρό τους, να αποκτήσουν την αίσθηση της αυτοπεποίθησης και γνώσης για το τι κάνουν. Για το σκοπό αυτό χρειάζεται να υπάρξει συνεργασία για την μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών και επιστράτευση φορέων, όπως το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, το οποίο έχει αναπτύξει την πλατφόρμα για την εκπαίδευση των προσφύγων. Η προετοιμασία των εκπαιδευτικών μπορεί επίσης να αντλήσει από τα αποτελέσματα προγραμμάτων που έχουν ήδη εφαρμοστεί στην Ελλάδα και από τα οποία υπάρχει υλικό και τεχνογνωσία, όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα ΔΙΑΠΟΛΙΣ του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Έχει σημασία να ενδυναμωθούν τα δίκτυα ανταλλαγής γνώσης και πρακτικών μεταξύ των εκπαιδευτικών μέσα από την τακτική διοργάνωση σεμιναρίων, συναντήσεων ή και προγραμμάτων ανταλλαγής με άλλα σχολεία για ανταλλαγή εμπειρίας. Έχοντας ως στόχο την προώθηση της επικοινωνίας και την ενημέρωση από τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης, τα σχολεία, και τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους φορείς, το αποτέλεσμα θα είναι προς όφελος όχι μόνο των εκπαιδευτικών, οι οποίοι θα μπορούν να παράσχουν μια ουσιαστική εκπαίδευση και διαπαιδαγώγηση των προσφυγόπουλων, αλλά και προς όφελος των τοπικών κοινοτήτων και της κοινωνίας στο σύνολό της.

Συνεπώς τα ερωτήματα τα οποία παραμένουν ανοιχτά για το φετινό σχολικό έτος 2017-2018, διαμορφώνονται ως εξής:

- Τι είδους υποστηρικτικά προγράμματα μπορούν να προσφέρουν τα σχολεία, ποιος θα τα τρέχει, και πώς;
- Πως θα γίνει η αξιολόγηση για να τοποθετήσουν τα παιδιά σε διάφορες τάξεις στα κανονικά σχολεία;
- Θα έχουν οι διευθυντές των σχολείων και οι υπεύθυνοι των ΔΥΕΠ πληροφόρηση για το που να απευθυνθούν για στήριξη σε διάφορα ζητήματα που θα προκύπτουν;
- Θα υπάρχει βοηθητικό προσωπικό, όπως διερμηνείς;
- Θα υπάρχουν ειδικά βιβλία και εργαλεία διδασκαλίας για τις τάξεις υποδοχής; Θα χρησιμοποιηθούν τα βιβλία που έχουν σχεδιαστεί για τα διαπολιτισμικά σχολεία;
- Θα υπάρξει προετοιμασία των εκπαιδευτών για τη διαχείριση της διαφορετικότητας στην τάξη; Ενώ αυτό ήταν στις υποχρεώσεις του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, η ενημέρωση που υπήρξε πέρυσι προς τους δασκάλους στις απογευματινές δομές ήταν ελλιπής.

- Τα ασυνόδευτα παιδιά πως θα παρακολουθήσουν τα μαθήματα; Υπάρχουν μη-κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν ως στόχο την στήριξη των ασυνόδευτων παιδιών με την πιο γνωστή εξ αυτών η ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση.

Καλές πρακτικές:

«Polydromo: group and periodical for bilingualism and multiculturalism in education and society» implemented by Aristotle University of Thessaloniki, funded by 'Stavros Niarchos Foundation' and OPAP (Organisation for Football Games Prognostics) <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/polydromo-group-and-periodical-for-bilingualism-and-multiculturalism-in-education-and-society> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

“Linking School and Community”, implemented by University of the Aegean, funded by European Union Operational Programme "Education and Lifelong Learning"; national Strategic Reference Framework (NSRF), 2007-2013: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/linking-school-and-community> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Schools for Change - non formal educational activities on human rights in primary schools and secondary schools, implemented by NGO ANTIGONE-Information and Documentation Center on Racism, Ecology, Peace and Non Violence, Initial funding by Heinrich Boell Foundation and own sources of the implementing organization: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/schools-for-change---non-formal-educational-activities-on-human-rights-in-primary-schools-and-secondary-schools> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Near you - Non-formal multimedia learning programme, implemented by Društvo Zaveznikov Mehkega Pristank & Terra Vera in Slovenia, Funded by European social fund and the Slovenian Ministry of Culture: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/near-you---non-formal-multimedia-learning-programme> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Parents' Integration through Partnership, implemented by NGO Learning Unlimited in the United Kingdom, funded by European Integration Fund: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/parents-integration-through-partnership> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Third Age Fáilte Isteach (Welcome), implemented by Third Age in Ireland, Funded by the Department of Justice: Office for the Promotion of Migrant Integration and the Iris O'Brien Foundation: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/third-age-failte-isteach-welcome> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Schola-ULB Tutoring Program, Implemented by Schola-ULB in Belgium, Funded by multiple sources: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/schola-ulb-tutoring-program> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Small feet - big steps. Education sponsors for elementary school children with a migration background, implemented by the Deutsches Rotes Kreuz (German Red Cross) in Germany, Funded by Aktion Mensch and Red Cross District Association of Kiel: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/small-feet---big-steps-education-sponsors-for-elementary-school-children-with-a-migration-background> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Children language coaches - Language support for multilingual primary school children, Implemented by Caritas Stadtteilzentrum Neuperlach-Süd in Germany, Funded through private sponsorship: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/children-language-coaches---language-support-for-multilingual-primary-school-children> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

Education coaching for young migrants in Steinbach, Implemented by Caritas Association in Germany, Funded by Hessian Integration Ministry: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/education-coaching-for-young-migrants-in-steinbach> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)

MIGOVITA Young people with an immigrant background: diversity and participation in the transition from school to the labour market, Implemented by Otto Benecke Stiftung in Germany, Funded mainly by the Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth and the Federal Agency for Civic Education: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/migovita-young-people-with-an-immigrant-background-diversity-and-participation-in-the-transition-from-school-to-the-labour-market> (Τελευταία ανάκτηση: 19/10/2017)uence and power that is – and will remain in – Washington.